

Daniel kastély

FRONTPAGE_NO_TRANSLATION_AVAILABLE

A vargyasi Daniel kastély

A székelyföldi világi építészet alkotásai közt egyedi és különleges helyet mondhat magáénak a vargyasi Daniel kastély. A területi kiterjedést leszűkítve Erdővidéken - itt is a történeti Udvarhelyszék Bardoc fiúszékének területén található, Vargyas nagyközség mai központjától délre, a Barótról Székelyudvarhelyre vezető megyei út baloldalán, jobboldalt a Vargyas patak határolja. Az épületegyüttes előkelő helyet foglal el a kistérség építészeti alkotásai között, hiszen a székely nemesi építészet - székelyföldi dimenziókban mérve: kastélyépítészet - e vidéken csupán három számottevő alkotással képviselteti magát: az említett vargyasi és az olaszteleki (ugyancsak a Daniel család építési tevékenységéhez köthető) épületekkel, valamint a Kálnoky család miklósvári kastélyával.

A vargyasi kastély összetett szerkezete: a későreneszánszhoz köthető faragványok, a barokkos díszítés és téralakítás, a klasszicista épületformálás és a neoreneszánsz jegyében történő bővítések együttes megjelenése révén méltán keltette fel az épület iránti érdeklődést. A turistakalauzok állandó szereplője, a szakirodalom is megemlékezik róla, de összefoglaló munka kevés született még eddig az épületről, az utóbbi két évtizedben nem foglalkoztak vele. A közelmúltban lezajlott részletekbe menő kutatás (levéltári és helyszíni) új eredményeket is hozott az épület megítélésében, építéstörténeti vonatkozásaiban.

A kelet-nyugat irányú hosszanti tengelyre csaknem felvehető épületegyüttest zömök kökerítés határolja, melyen át északkeleti irányban kialakított kapu vezet a kastélytól északra található udvarba. A déli oldalra kerülve, előnkbe tárul az épületet valamikor csaknem teljesen körülölelő hatalmas park és a legérdekesebb építészeti, címertani jellegzetességeket hordozó déli homlokzat. Az épület fő tömbjeinek keletkezési sorrendje is keletről nyugatra írható le, északi irányba is csatlakozik egy nagyobb épületrész.

Az épület sorsa hasonló tulajdonosainak évszázadokon át zajló, egyhangúnak nem nevezhető életéhez. A család tagjainak élete a dicső pillanatok és a kegyvesztettséggel járó állapotok közt zajlott le, a család ősi hajléka is többször esett áldozatul a viharos időknek: néhányszor felégették, feldúlták a hivatlan látogatók.

A székely eredetű nemességgel és birtokokkal rendelkező Danielek mindig megfeleltek a primori minősítésnek. Daniel Gábor, Udvarhely vármegye főispánja, családtörténeti munkájában a 14. század végéig vezeti vissza leszármazását, az első hitelesnek mondható írásos dokumentumok, melyek a család tagjait a vargyasi előnévvel mutatják be, a 15. század végéről származnak, ezekből már azt is megtudjuk, hogy a család ekkor már számottevő birtokokkal rendelkezett Vargyason és környékén. Ez idő után már folyamatosan állnak rendelkezésünkre olyan dokumentumok (Daniel Gábor családtörténeti értekezése, valamint az általa elindított, a családhoz kapcsolódó forrásközlési munkák révén), melyek tudósítanak a család sorsának alakulásáról.

A Daniel család tagjai hosszú évszázadok során fontos helyet foglaltak el Erdély és a székelység életében, több családtag az erdélyi fejedelmek közvetlen környezetében teljesített szolgálatot, fontos funkciókat töltöttek be a fejedelemség katonai, közigazgatási, törvénykezési életében. Az épületről fellelhető első írásos adatok a 16. század végéről származnak, egy 1580. augusztus 24-én, Gyulafehérváron kelt dokumentumban somlyói Báthori Kristóf újból kiadja özvegy Daniel Ferencné Daczó Anna részére azon okmányt, melyben beleegyezését adta Daniel Ferenc ama intézkedésére nézve, hogy jószágait 800 forintért reá írassa, és a vargyasi szerzemény birtokokat örökösen reá ruhazza. Az eredetileg 1579-ben kiadott okmány a család tulajdonában lévő lakóépületekre vonatkozó adatokat is

tartalmaz: Daniel Ferenc kúriáját a dokumentum keletkezése előtti időkben a törökök és a havasalföldi meg moldvai oláhok felégették, ingó javait - négy ló és két ökör kivételével - elrabolták. Egy 1584-ben Daczó Anna részére véghezvitt vallás tanúinak beszámolójában többször is említik az épületet, "udúarhaz" és "nemesi haz" fogalmakat használva a megnevezésére. Ekkor már minden bizonnyal egy jelentékenyebb épülettel számolhatunk, melynek reprezentatív jellegét hangsúlyozza a "nemes haz" kifejezés. Hogy a pusztítás után Daniel Ferenc újjáépítette-e csupán, vagy ki is bővítette a szóban forgó épületet, arra nincs konkrét adatunk. A ma álló épület szerkezetét tekintve két pince és a fölöttük lévő két helyiség (ma a vargyasi reformátusok által használt imaterem és a község esketőtermeként szolgáló boltozott helyiség) mutat a 16. századra utaló kialakítást. Hogy ezek ma már nem egészen az eredeti állapotokat fejezik ki, nem kétséges, az imaterem mennyezete és mindkét helyiség nyílásai szenvedtek átalakításokat, az ajtónyílások esetében áthelyezések is feltételezhetők. A pincehelyiségek nyílásai is változtak az idők folyamán, így téglalobozatuk is utólagos, néhol még megfigyelhető az eredeti kőboltozat válla.

A rendelkezésre álló dokumentumok (osztálylevelek, leltárak) révén tudjuk, hogy a 17. század során már díszes, értékes berendezéssel büszkélkedhető épület állt a vargyasi Daniel család alsó udvarházhelyén. Az udvarház kibővítőjének személye Daniel Mihály - Háromszék alkapitánya, majd főkirálybírája, Bethlen Gábor követe - fiai közül Ferenc lehetett, hiszen egy 1642-es osztálylevél őt nevezi meg a vargyasi udvarház és egyes részbirtokok tulajdonosaként. Testvére, Daniel János - Udvarhelyszék alkapitánya, Háromszék főkirálybírája, ugyancsak fejedelmi követ - ekkor költözik át az apja által szerzett olaszteleki birtokra, ahol ez időben udvarház is épül. Az 1642-es osztózás utáni időből már tárgyi emlékekkel is rendelkezünk: feltehetően 1646-ból való az a faragott kőtöredék, mely a Daniel család szimbólumaként ismert, nyílve szöveggel átlőtt nyakú hattyút jeleníti meg, mellette a D iniciáléval és a 46-os számmal. A töredék hiányzó részén a 16-os szám és az F iniciálé lehetett, ami arra utalhat, hogy az osztálylevél megszületése után nem sokkal Daniel Ferenc már építési tevékenységet is folytatott, a faragvány ezeknek a munkálatoknak állíthatott emléket. Az 51?47 cm-es töredék a hattyút pajzsba foglalva ábrázolja, felső részén csavart pálcátagos díszítéssel, ma a kastély déli homlokzatán látható, a keleti rizalit falába helyezve, ami minden bizonnyal nem az eredeti helye. A 17. század közepéről még egy évszámmal ellátott faragott töredék származik, akárcsak az első esetben, a kialakítását tekintve ez is a későreneszánszhoz hozható kapcsolatba. Az ún. "palotaszárny" kerti lejárójának szemöldökkövére van szó, mely valaha egy kétosztatú reneszánsz ablak könyöklője lehetett (látszanak rajta a féloszlopszerű kialakított ablakkeretszárak csatlakozási pontjai, valamint az egykori függőleges osztónak ugyancsak féloszlopszerű csatlakozási felülete). A töredékre az 1650-es évszám van vésve, valamint egy D betű, az iniciálé pártját tartalmazó rész ez esetben is letörött.

Továbbá a család jelmondata, a DEUS PROVIDEBIT olvasható a faragványon. Ezt az elemet is Daniel Ferenc nevéhez köthetjük, az évszám, az iniciálék és a jelmondat van szemből nézetre komponálva rajta. Ablakönyöklőként mindenképp az 1650-es év előtt szolgált, a jelmondat sem igazán tehető 1650-re, hiszen betűtípusait tekintve jóval későbbi is lehet. Ennek a faragványnak az elemzésénél ki kell térnünk még egy kérdésre, éspedig: a korábbi szakirodalom azt feltételezte, hogy a kő mai helyére 1650-ben került, így Daniel Ferenc lett volna az építtetője a palotaszárnynak és a délnyugati bástyának.

A "palotaszárny" kialakítása, falszerkezete már eleve egy későbarokk építkezésre utal, ugyanakkor előkerült egy 1892-ben Fankovich Gyula, székelyudvarhelyi rajztanár által készített rajz, mely a vargyasi és olaszteleki kastélyokat mutatja be. Ezen a rajzon a kerti lejárónak félköríves záródása van, és ajtószárny nélkül jelenik meg, tehát a keret valamikor a 20. század első felében, vagy az 1920-22 közti javításkor, vagy az 1937-es átalakítás során került oda. Az ablakönyöklő párja, egy hasonló kialakítású ablakszemöldökkő, megtalálható ma a déli főbejárat ajtószemöldökkő szerepében. A déli főbejáró elé szerkesztett keretet valószínűleg az 1797-ben lezajló átalakítások során komponálták az udvarház körül heverő faragott elemekből, hiszen a Fankovich rajzán már mai formájában érzékelhető. A későreneszánszhoz köthető faragott elemek közé sorolható még két ajtókeret a "palotaszárny" földszintjén, melyek szintén nincsenek eredeti helyükön. Ezek közül a keleti oldalon lévő az ún. "kannelúrás keret", ennek esetében a szemöldökkő nem illik a szárkövekhez, egyszerűen profilozott darab, míg a szárkövek együtt működtek eredeti helyükön is, kannelúrázott pillért utánoznak, fejezetük és lábazatuk is igényesen megmunkált, a szárkövek alsó részének kannelúráiban vékony pálcátagokat is kiképeztek. A második ajtó az ún. "volutás ajtó", ugyancsak vörös andezitből készült, két szárkövének belső szélén befele forduló profilozás figyelhető meg, a profilozás mellett egy-egy féloszlop emelkedik ki a szárkő törzséből akantuszleveles fejezettel és profilozott lábazattal. Szemöldökköve, bár első látásra illik a szárkövekhez, valószínű, hogy nem hozzájuk tartozott, a szárkövekhez való csatlakozásnál különbségek látszanak. Kétoldalt két hatalmas voluta díszíti, ezek közt a népi faragásra és bútorfestésre emlékeztető növényi motívum húzódik végig. A voluták kiképzése szembevetendő

módon hasonló a miklósvári Kálnoky kastély egykori díszes kapujának volutáihoz, ez ma már szakszerű restaurálás után visszakerült eredeti helyére. A vargyasi kastély déli homlokzatának faragott elemei - a loggia oszlopait kivéve - már nincsenek eredeti helyükön. Az éppen soron következő átalakítás során (1797, 1850-53, 1920-22, 1937) tetszés szerint helyezték el őket az épület szembeálló helyein.

Tehát Daniel Ferenc feltételezett építkezései a ma álló épület szerkezetében, az ún. "vadászterem" v. "lovagterem" rizalit nélküli részét emelhették, valamint az ez alatt lévő pincéket hozhatták létre. A lovagterem, valószínű, eredetileg két helyiség volt, melyet később még a rizalit hozzátoldásával és a két terem egyesítésével képeztek át egy nagyméretű helyiséggé valamely átalakítás során. A Daniel Ferenc által végeztetett építómunka során jöhetett létre az északi részen található kis "védőfolyosó" is, ennek északi falában, különböző magasságokban lőrészű bemélyedések vehetők észre, északi oldalukon elfalazva.

1661-ből fennmaradt egy összeírás, mely a Lázár István vezetése alatt lévő csíki és gyergyói székelyek vargyasi dúlásának következtében okozott kárt becsüli fel, ebből megtudjuk, hogy számottevő értékű berendezéssel bíró, díszes udvarházzal számolhatunk már. Többek között említenek "mázás kemenczet ket hazbelit igen szepet", "tizennyolcz öregh ablakot", két ablak esetében "kristaly uvegh"-et, "Becsi zarok"-at, "egy nagy almariumot" és nagyszámú háztartási eszközt, ruhanéműt, szerszámot és fegyvert.

E századból a Daniel Ferencre utaló faragványokon kívül ismerünk még egy faragott kőcímet Köpeczi Sebestyén József rajza után. Ez az emlék is töredék lehet(ett), lévén, hogy kialakítása arra enged következtetni, hogy párja is volt neki. Az 55x77 cm-es töredéken a Daniel család jelképe, az átnyilazott nyakú hattyú olaszkoszorúba foglalva jelenik meg, a töredék négy sarkán akantuszleveles díszítés látható. A címerkép két oldalán a D és I kezdőbetűk, valamint az 1687-es évszám látható. A töredék Daniel Istvánra, Daniel Ferenc és Béldi Judit fiára utal, és egy 1687-ben véghezvitt javítást is jelölhet.

Itt kitérünk a vargyasi kastély építőinek minden bizonnyal leglátványosabb alkotására: a déli oldalon megjelenő nyitott későreneszansz loggiára. Díszes és igényes kiképzése révén ez a tornác örül a legnagyobb népszerűségnek a szakirodalomban is, mely keletkezését csaknem egyöntetűen 1723-ra teszi, és Daniel István (a családban e névvel a második) tevékenységéhez köti. Ismeretes egy 1700-ból származó osztálylevél, mely I. Daniel István négy fia közti osztozást írja le. Ebben a levélben említenek egy "nagy ereszt" is a "grádics mellett való kis erkélyivel", mely akár a loggia egyik első leírása is lehet, még csonkítatlan állapotban. A fent említett faragott címeres emlék ismeretében a loggia építése akár 1687-ben is bekövetkezhetett, és így I. Daniel István nevéhez köthető. Idáig az a nézet tartotta magát, hogy a két háromkaréjos oromzatú rizalit megépítése a loggia kétoldali megcsonkítását hozta magával, és hogy a mai főbejárat alkotóelemei közt található, a loggia oszlopaihoz hasonló kiképzésű faragványok a tornác kétoldalt fölöslegessé vált oszlopai lehettek. Alaposabb megfigyelés után, összehasonlítva a főbejárat és a loggia oszlopait, méretbeli különbségek is feltűnnek, ugyanakkor a részletekbe menő megformálás is eltérő ezek esetében. Emellett a loggia nyugati, végső pillére már eleve úgy volt kiképezve, hogy falnak fekdjön, csak félig van faragva, a nyugati oldala pedig simán nekitámaszkodik a falnak - tehát a loggia nyugati vége eredetileg is itt volt. A keleti oldalon mindenképp lerövidült a tornác a rizalit és a főbejárat megépítése révén, de nem kizárt, hogy az oszlopok egy falkutatás esetén még előkerülhetnek. Az eredeti tornác valószínűleg végighaladt a homlokzat keleti végéig, ahol a mai rizalit helyett egy lépcsőfeljáró helyezkedett el, ennek a részét képezhették a főbejárat faragott elemei.

Az 1700-ban született osztálylevél még előirányoz egy-két változtatást az épület nyílásainak helyét illetően, de ezekre pontosan ma már csak a falkutatás tud fényt deríteni.

Visszatérve az 1700-as évek elejére adataink vannak arról, hogy Daniel István (sorban a második) vargyasi kúriáját a császári seregek lerombolták, ő Rákóczi pártján lévén ekkor. A vargyasi udvarház falán valamikor még látható feliratos kőtábla tanúskodik erről, valamint az újjáépítésről. Hogy eredetileg hol lehetett ez a tábla, arról nincs tudomásunk. Az 1920-as években a palotaszárny falába volt elhelyezve, de onnan eltűnt. Orbán Balázs is említi ezt a feliratot, mondván, hogy a kő, amelyre a felirat készült, valamikor ajtószemöldökként működött. Orbán Balázs a feliratot a következőképpen közli: "PER ACERBAS BELLORUM CIVILIU ADVERSITATES ALTERIUS QUONDAM FRANCISCI PRINCIPIIS FILIO ET MOTU ILLORUM DUCE, AB ANNO 1703 CUM INGENTI HUNGARIAE ET TRANSILVANIAE

RUINA AD ANNUM 1711 PROTRACTA PLURMIS D. MAGNATUM ET NOBILIUM RESIDENTIIS DEVASTATIS, HAS QUOQUE AEDES SEMIRUTAS RELIQUERAT, QUARUM REPARATIONI AUXILIO DIVINO FRETUS, PRIMAS ADMOVIT MANUS STEPHANUS DANIEL SENIOR DE VARGYAS CUM FIDISSA VITAE SVAE SOCIA POLYXENA COMITISSA PEKRI 1723. - STEPHANUS L. B. DE DANIEL DE VARGYAS SEDIS SICULICALIS UDVARHELY SUPR. JUD. REGIUS. CUM POLIXENA NATA COMITISSA PEKRI VITAE SVAE SOCIA AESTIMATISSIMA."

Vajda Emil is közli a feliratot, véleménye szerint az Orbán Balázs által közölt fordításváltozat hibás szórendet mutat, a következőképpen ejti meg magyar fordítását: "A POLGÁRHÁBORÚK KEGYETLEN VISZONTAGSÁGAI, MELYEK II. RÁKÓCZI FERENCNEK, A HASONNEVŰ NÉHAI FEJEDELEM FIÁNAK S A FÖNNEMLITETT MOZGALMAK FEJÉNEK VEZÉRLETE ALATT, MAGYARORSZÁG ÉS ERDÉLY ISZONYU MEGRONTÁSÁVAL 1703-TÓL 1711-IG TARTOTTAK S TÖMÉRDEK FŐURI ÉS NEMESI KASTÉLYT ELPUSZTITOTTAK, FÉLIG ROMOKBAN HAGYVÁN HÁTRA E HAJLÉKOT IS, VARGYASI ID. DANIEL ISTVÁN VOLT AZ ELSŐ, A KI ISTENI SEGÉLYBE BÍZVA ÉLETÉNEK LEGHŰSÉGESEBB PÁRJÁVAL PEKRI POLIXÉNA GRÓFNŐVEL, 1723-BAN AZ UJRA FELÉPITTETTE. VARGYASI BR. DANIEL ISTVÁN UDVARHELYSZÉK FŐKIRÁLYBIRÁJA ÉS ÉLETÉNEK HATÁRTALANUL BECSÜLT PÁRJA PEKRY POLIXÉNA GRÓFNŐ."

Keöpeczi Sebestyén József említi, hogy a vargyasi parkban rengeteg faragott köelem, ablakkeret, ajtókeret hever szanaszét, ugyancsak ő veti fel 1927-ban írt tanulmányában, hogy ezekből akár egy kis kötőráta is be lehetne rendezni. Sajnos erre nem került sor, a kőfaragványok elkallódtak, különböző gyűjteményekbe kerültek. A díszesebb, feliratos köveket valószínűleg a 20. század első éveiben összegyűjtötték, és a palotaszárny emeletén befalazták őket, ami azt eredményezte, hogy a palotaszárny építését később Daniel István nevéhez is kötötték. Az 1745-ös címeres kőfaragvány valószínűleg udvarhelyszéki főkirálybírává választásakor született, a Daniel-Pekri kettős címet ábrázolja, többszörösen hajlított, növényi ornamentikával gazdagon ellátott kialakítású, a címerképek alatti széles kőszalagokon a következő feliratokkal:

"STEPH: L: BARO de DANIEL et Vargyas Sedis Sicul. Vdvarhely Supr.ludex Regius"

"Cum POLYXENA nata Comit. PEKRI vitae suae Socia Aestimatissima".

Hogy Daniel István feltételezett nagy építkezései mennyire valósak, arról az eddig ismert írásos dokumentumok nem szólnak. Hogy a palotaszárnyat nem ő építette, arra az utalhat, hogy első fázisban a kijavítás eléggé megterhelhette, ugyanakkor tudomásunk van egyéb birtokain való építkezéseiről. Nagy a valószínűsége annak, hogy a javításon kívül Daniel István nem végeztetett nagyobb arányú bővítéseket. Az 1746-os összeírás az 1700-as osztálylevélhez viszonyítva azonban több helyiséget említ. Valószínűnek tűnik az, hogy az 1723-as javítások alkalmával tőle származik a két kiugró rizalit építtetése. A legkorábbi pincehelyiségek boltozatát talán ekkor építették téglából újra, és ekkor nyílt lehetőség bővítésre is. A kiugró épületrészek falainak vastagsága azt mutatja, hogy azok felemelésénél az adott paraméterekhez igazodtak.

A következő átalakító a sorban Daniel Elek, aki a vargyasi udvarházát 1797-ben építette át. Ekkor épült meg tehát a "palotaszárny" és ekkor kerültek mai helyükre a fent említett reneszánsz faragványok. A családtörténeti munka szerint Daniel Elek (e névvel a második) gazdálkodással foglalkozott, nem vállalt nagy közéleti szerepet, talán ennek tudható be, hogy nagyméretű építési tevékenységbe foghatott. Daniel Gábor szerint a családi irattárban az erről tett kiadásokról Daniel Elek pontos jegyzéket hagyott hátra. Ezekből tudjuk, hogy a fedélre a cserepet Brassóból hozatta, a cserepnek ezer darabjéért 5 forintot és 50 pénzt adott, a gelencei deszkának száláért 20 pénzt. Fel van sorolva a kőműves és ácsmunka is, ezeknek bére az élelmiszerek árának függvényében van meghatározva. Vajda Emil Daniel Gábor, Udvarhely megye főispánja nyugdíjbavonulása tiszteletére kiadott albumban egy rövid történeti kitérőt tesz az épületek sorsával kapcsolatban. Ő is említi, hogy a vargyasi udvarház kibővítése Daniel Elek tevékenysége révén történt. Az általa közvetített adatok megbízhatónak számítanak, lévén, hogy behatóan ismerhette a család levéltárát, többek között ő szerkesztette az 1894-ben kiadott Daniel okmánytárát. Ő írja, hogy a Daniel Elek által építtetett toldás négy emeleti és négy földszinti szobát foglalt magába.

A tetőszerkezettel kapcsolatban is megemlíti, hogy az ún. "francia kalap", a manzárdtető is Daniel Eleknek köszönhető. A tetőszerkezetet vizsgálva megfigyelhetők az ácsszerkezet alakulásában is a különböző építési szakaszok.

Daniel Elek (e néven a harmadik) nevéhez is köthetünk néhány kismérvű változtatást, de ezek az épület szerkezetét nem érintették.

Daniel Elek (II.) nagyméretű építkezései után Daniel Gáboron (Udvarhely vármegye főispánja, az Unitárius Egyház főgondnoka) volt a sor, hogy az épületet kibővítse. Miután a családban folyó birtokperek megoldást nyertek (ezek ideje alatt erőszakos udvarfoglalások is történtek a peres felek részéről), 1850-53 között ő is építkezett. Addig a család fiú és leányága nem engedte lélegzethez jutni egymást, mivel még 1621-ben Daniel Mihály Bethlen Gábor fejedelemtől ún. "nova donatio"-t nyer ősi és szerzett birtokaira, így az udvarházakra is, ez pedig a leányágot kizárja az örökösödésből egész a fiág kihalásáig. A leányág pedig mindenképp részesülni akart a fiágot illető birtokból is, így évszázadokon át pereskedtek egymással. Daniel Gábor nevéhez köthető a főépülethez csatlakozó, klasszicizáló északi oromzatú épületrész két helyiségének, valamint az ezeket a főépülethez kapcsoló folyosónak a megépítése, ugyanakkor a délnyugati kör alakú sarokbástya csatolása is, ez semmiképp nem hozható kapcsolatba Daniel Ferenc 17. század közepi tevékenységével.

Egy újabb építkezés eredményeként, 1920-22 körül Daniel Ferenc (e névvel kilencedik a családban) a klasszicista szárny északkeleti sarkához egy körbástyát építtetett.

Az északkeleti toronybástya építését követően ugyancsak Daniel Ferenc 1937-ben újra bővít az épületen. Ez az átalakítási-bővítési munkálat volt a legutolsó. Köpeczi Sebestyén József tervei alapján bővítik az épületet a nyugati oldalán és egy emeletes tornácot csatolnak az északi homlokzathoz.

Nyugat felé az utolsó helyiséget meghosszabbítják, ennek végében egy nyitott teret alakítanak ki, melyet nyugat felől faragott, vörös andezitből készült, leveles fejezettel ellátott oszlopokon nyugvó árkádsor zár, délnyugati sarkán egy kis harangtorony látható, ennek az építészeti egységnek a megnevezésére a "haranglábassor" kifejezést használják.

Az északi oldalon egy emeletes tornácot húznak a teljes homlokzat elé, kivéve az 1853-ban épült klasszicista szárnyat. Ennek csupán nyugati oldalához csatlakozik az árkádos tornác befordulása. Ennek árkádjai vörösendezitből készült élszedett oszlopokra támaszkodnak, az oszlopok közti mellvédet is andezitből alakították ki. A tornác északi végén két kis helyiség látható, ugyanekkor épültek ezek is, világosságot három neoreneszánsz ablakon keresztül kapnak, ezek észak felé néznek, ugyancsak vörösendezitből készültek.

Az 1937-ben végzett felújítás alkalmával itt dolgozó mesterek közül ismerjük a kőfaragókat, a brassói Kovács és Szabó nevezetű mesterek végezték Keöpeczi Sebestyén József irányításával a kőfaragást. A kőfaragó mesterek vezetője - bizonyos Gräf nevű, bizonyosan ő is brassói - a munkálatok megkezdése előtt hirtelen meghalt.

A családban évszázadok óta dívó szokás szerint ezt a felújítást is faragott kötáblával tisztelték meg. A fenn említett kőfaragók valamelyike által készített kötábla az északi folyosó déli falába van behelyezve, rajta szív alakú olaszkoszorúban a Daniel és Somsich családok címerei láthatók, a D F és S G iniciálékkal (Daniel Ferenc felesége Somsich Gabriella), alattuk a család jelmondata és a bővítés dátuma. A lovagteremben található kis faliszekrény ajtajának belső oldalán elhelyezett felirat megemlékezik a Daniel Gábor és Rauber Mária nevéről, az őket követő építők: Daniel Ferenc és felesége nevének kezdőbetűi is fel vannak tüntetve, a kis "téma" Haáz Rezső munkája.

Az épület északi udvarán ekkor egy historizáló jellegű kútház is épült, szintén Köpeczi Sebestyén Józef tervei alapján, mely a felső udvarházhelyről áthozott kútkeretnek adott helyet, mely a következő feliratot viseli:

TOUT EST CORRUPTIBLE DANS LES CREATURES EMERIC DANIEL.

A. L. A. DU SEIGNEUR 1780

Ez a felirat Daniel Imréről emlékezik meg, róla tudjuk, hogy 1834. június 25-én, anyjával kelt kölcsönös megegyezés révén átvette a vargyasi és az ahhoz tartozó birtokrészeket, minden valószínűség szerint a felső udvarházat. A felső udvarházzal a Daniel Péter (nyolcadik) idejében készült 1743-as összeírás utáni időről vajmi keveset tudunk.

Feltételezhetően Daniel Lajos a XX. század elején elveszítette birtoklási jogát felette, új tulajdonosa, a gyulafehérvári Szabó Vilmos százados a régi faépületet lebontatta, helyébe modern lakóházat emelt, még a XX. század elején. Valószínű, hogy az 1780-as kútkeret is ekkor került az alsó udvarházhelyre, 1937-ben kútházat is építettek föléje.

Még egy kútkeretet ismerünk, mely valaha Olaszteleken volt, de később (1980-ban) Vargyasra került, ma a vargyasi kastélyparkban látható. Ez is egyetlen darabból van faragva és Daniel Mihályról (második e névvel a családban, olaszteleki ágon) emlékezik meg a következő felirattal:

Gen D. MICHAEL DANIEL De VARGJAS FIERI CURAVIT A 1675. 12 JUL

SYMBOLUM DEUS PROVIDIEBIT

Az 1937-es építkezéssel a vargyasi Daniel kastély elnyerte mai formáját, tulajdonosai azonban nem élvezhették sokáig kényelmét, lévén, hogy az 1940-es évek végén bekövetkező államosítások miatt itt hagyni kényszerültek régi örökségüket.

Az Állami Gazdaság birtoklása alatt az épületet megfosztották berendezésétől, és kommunizmus évtizedei alatt még juhokat is tartottak termeiben (lásd Veress Miklós vargyasi festőművész 1980-ban készült festményét).

Az épület állapota az 1970-es években nagyon leromlott, félő volt, hogy már-már a pusztulás útjára kerül. De a Vargyasi Pártbizottság akkori titkára, Deák Vilma jó stratégiájának köszönhetően sikerült engedélyt és pénzt szerezni a javítására, a Pártbizottság leendő új székhelyeként, valamint építő jellegű párttevékenységeknek helyet adó épületként 1980-1984 között megejtették a felújítását. Gagyi Ferenc tervező készítette el a restaurálási tervet, ennek alapján Orbán Ernő építőmester és csoportja kezdte el a munkálatokat. Kőművesek és ácsok, valamint kőfaragók munkájának eredményeként az épület felújítása, akkor négymillió lejes költséggel, 1984-re elkészült. Az 1980-as években megejtett restaurálás a kifejezés mai jelentésstartalmával nem teljesen egyezik, de mindenképp sikerült a romlás szélén álló épületet megmenteni a munkálat által.

Még a kommunizmus évei alatt a székelykeresztúri múzeumba szállított kőfaragványok közül az 1745-ből származó barokk faragású címer visszakerült a palotaszárny emeleti falára.

A kastélyt övező park dendrológiai fontossággal is bír a benne található ritka fák és cserjék révén. Arról, hogy hogyan is nézett ki eredeti tulajdonosai idejében, keveset tudunk, a róla szóló híradások a 19. század végi állapotokról tanúskodnak. 1892-ben így mutatják be: "Délre a főépülettől díszkert terül el, ennek végében gyümölcsös és veteményes. Szegélyül ennek a Vargyas-, másképp Lángos-patak szolgál, melyen ismét híd vezet egy illatos szép rétre s azontul egy fiatal kis erdőbe, melynek sugár növésű csemetéi közül óriásként törnek égfelé több százados hatalmas tölgyfák. Patak és erdő közé gondos kéz szabályos hársfa sétányt ékelt, mely tavasszal fölséges illattal tölti meg a völgyet."

1894-ben ezt írják róla: "... czifra lugasokkal tarkázott nagy kert, gondosan ápoltt virágágyaival és tervszerűleg egymásba vágó utával, már újabb idők és fiatalabb izlésnek ékesen szóló hírnökei."

Ma már csak elenyésző nyomai vannak meg a valamikor szabályos kialakítású parknak, az 1980-as rendezés alkalmával ugyan próbálkoztak egy rendezett park kialakításával, ez jó ideig működött is, de utána már nem foglalkoztak vele, így egészen elvadult. A patakon átvezető híd ma nincs meg, de a hársfasétány, igaz gondozatlan állapotban, még megvan, így az ún. "kicsi erdő" is.

Az épülettel kapcsolatos legújabb birtoklástörténeti vonatkozású fejlemény révén a kastély visszakerült eredeti birtokosainak tulajdonába.

Az épülettel együtt a parkot, valamint az erdőt is visszakapta eredeti tulajdonosa, az épület hosszú évszázados fejlődésének legújabb állomását, méltó rendeltetését várja.

Szöveg és fotók: Fehér János.